

Hajnal Gyöngyi:

*A nemek egyenlőségének helyzete a sok
nemzetiséget magában foglaló mai ukrán állam
területén*

*Szakirányú dolgozat
2008*

Felkérő: Geopolitikai Tanács; „A nemek egyenlősége az Európai Unió határai mentén” című pályázat keretében

Bevezető gondolatok és témafelvetés

Dolgozatom megírásra ösztönzött az ismeretszerzési vágy, hogy értékelhetővé váljon egyes társadalmak belső érési folyamatainak rendszere, a történelem, a kultúrtörténet, a vallástörténet és a mindenkori szociológiai folyamatok mentén. Meggyőződésem, hogy a megfigyeléseket követően levonható tanulságértékek kellő hatékonysággal vetítik előre az adott népcsoport életében, illetve a vizsgált térségben majdan bekövetkező fejlődési folyamatokat és azok irányát. Mindezek ismeretében lehetőség nyílik önvizsgálatra és nem utolsósorban a kialakítandó viszonyulás elvi megrajzolására, a lehetséges előnyök, illetve hátrányok megfontolására, azok tényleges kialakulását megelőzően.

Általános kutatási témáim között kiemelkedő szerepet kap a mindenkori női nem társadalmi helyzetének kutatása. A nőt, mint társadalomalkotó tényezőt, mint anyát a családi tűzhely őrzőjét, illetve mint áldott, szentséges életet élő embert vizsgálom. Fontos számomra a történelmi idők nő figuráinak megismerése, mindamelllett korunk nőképeinek elemző vizsgálata. Szakadást érzek a nagy ipari forradalom korától kezdve mind az egyéniség, mind a család és így a nemek szerepvállalási felelősségében. Kutatásom célja ennek a szerencsétlen helyzetnek tudományos feldolgozása, napjaink szerepvállalásainak megkönnyítése céljából. Hangsúlyozottan fontosnak érzem, hogy a modern társadalmi szerepek az egyéniség kifejtetősége és megtartása mellett alakuljanak.

Jelen dolgozatom különös figyelmet szentel a XXI. század Ukrainájának, mint olyan országnak, melynek társadalmá súlyos ambivalenciák hordozója, amely ellentmondásosság olyan mély és olyan élő szövetet alkot, hogy részekre szabdalja magát a politikai értelemben vett, vagy akár a geográfiai nézőpontból értékelt országot. Ez a kétarcúság jól megérthető, hogyha térben és időben egyszerre próbáljuk meg vizsgálni helyzetét. Az így rajzolódó karakterisztikák szemléletesen ábrázolják, hogy a jelenlegi társadalmi helyzet és az ukrán állampolgárok mai szemléletmódja mögött időbeli mélységek és a hagyományelemek rendszerei állnak. Mindazonáltal a jelenben látványos zavart okoz az éppen adott politikai, és gazdasági ráhatás néplelket tüzesítő lángja, amelyről tudjuk, hogy „a gyorsan lobbant láng hamar hamvad”! Dolgozatom kifejtő részében éppen ezen okból e két faktor mibenlétét, illetve egymással alkotott viszonyát bemutatva haladok majd előre. A szemlélődés alapvető nézőpontja számomra az elkövetkező oldalakon az egyes egyén, illetve a család életlehetőségeinek alakulása mentén érlelődik majd. Kiemelt hangsúllyal gondolok a nemek kapcsolatrendszerében, mint a társadalom mikro sejtjeként definiálható családegység belső rendjéért felelős kapcsolati erkölcsben megnyilvánuló folyamatokra.

A dolgozat megformálásakor célszerűnek láttam az adott téma sajátosságainál fogva az ukrán történelmi cselekmények bemutatásától a legújabb kori viszonyok elemzéséig eljutni. A társadalmi értelemben aktív generációnak (25-36 éves kor) vizsgálata mellett, figyelembe vettem a növekvő generációk helyzetét, bemutattam az ország oktatáspolitikájában megjelenő, a nemek egyenlőségén alapuló szocializációs koncepciót. A tapasztaltabb korosztályok által teremtett gazdasági, kulturális és politikai alapállapotok, mint tartalmi kiindulópontok kerültek kifejtésre. Ez a szempont a nemek jelen társadalmi helyzetének, és a jövő alakíthatóságának eredőjeként szolgál. Így a történelmi vonalvezetésnek végpontot, a jövő formálásánál kezdőpontot jelent.

Mint azt divatos hivatkozni a magyar és a lengyel történelem sok ponton cseng egybe, illetve fonódik össze egymással. Vizsgálni kívánom azt is, mivel mindkét nemzet jelentős kisebbséggel rendelkezik a mai Ukrajna területén, hogy az ukrán társadalomalkotó akarat mi módon és milyen eszközökkel hat országa kisebbségpolitikáján keresztül a tőle teljesen idegen kulturális gyökerekkel rendelkező nemzetiségek hétköznapijaira. Hogyan alkotja meg a sajátos identitás megéléséhez szükséges társadalmi és gazdasági teret. Túlmelve mindezeket felvetni kívánom azt a napi valóságban megmutatkozó kérdést, hogy összeilleszthetőek e hosszú távon az ilyen mértékben más eredetű, más kultúrájú, más néplélekkel bíró kisebbségek egy egységes, belső kohézióval rendelkező társadalmi keretrendszerbe. Az ukrán asszimilációs törekvések célja a családok kohéziós alapjainak átalakítására irányuló tendenciák működtetése. Szükségesnek látom bemutatni a későbbi fejezetekben, hogy ez a szándék miben és mikor gyökerezik, illetve milyen végcél felé tart. A történeti összecsengés nem véletlenszerű, jövő alkotó tényező lehet bármilyen két nép életútjában. A lengyel és magyar létviszonyok sajátos környezetben, azaz a mai ukrán társadalom közegében való értelmező bemutatása a jelenleginél nagyobb fényt vet a nemzeti sors, az Európai Unió együttélés szempontjaira oly módon, hogy hozzá segít a magunkba vetett bizodalom társadalmi, gazdasági és politikai minőségeinek kiválasztásához, elmélyítéséhez. Nem utolsó sorban hozzá járul a földrajzi értelemben vett Közép- és Kelet-Európai jelen erővonalaknak, belső mozgató eszméknek, társadalmi reakcióknak mélyebb értelmezéséhez, elemző vizsgálatához. Mindkét nemzet, azaz a magyar és a lengyel nemzetek, sikeres Unió önmegevalósítási programjához az alapozó, témafelvető, későbbi továbbgondolásra készítő megfigyelések új dimenzióját nyithatja meg a jelen dolgozat, amelyben a jelen idő egybeolvad készíthettségében a jövő idővel. Így alakul ki az a szokottól eltérő jelen értelmezés, amely belső lendítő tényezőket már alapvetően hordoz magában a jövő irányába. Azért láttam ennek sajátosan tölem származó szemléletmódnak a dolgozatba illesztését szükségesnek, mert a mai általános tájékozódási gyakorlat szerint a múlt talaján értékeljük a jelent és ebből igyekszünk a lehetséges jövő irányába haladni, útirányokat kijelölni. A múlt bizonyos méreteket és mélységet meghaladó szakadékok így nem szüntethetők meg, csupán lefedhetők különböző a társadalomra ható eszközökkel. Ezek a fedések azonban ideig-óráig tartanak ki, amikor is cserére van szükség, ez pedig felettebb idő és energia igényes folyamat. Meglátásom szerint a nemek közti különbözőségek és megfeleltethetőségek pontos, valóságalapú értelmezése, társadalmi szintre emelése és napi gyakorlatba helyezése egy sajátos belső átalakulás mentén jelenthet megoldást. Amikor is az említett hasadékok, amelyeket nem más őriz, mint a néplélek, és amely az egyes egyén, illetve annak legkisebb társadalmi közege, azaz a család fórumian létezik, olyan metamorfózison megy természeténél fogva keresztül, amely rugalmas, összetartó erejében erős, jól formálható, befogadó természetű társadalom kialakulását eredményezi. Ennek lehetséges közegében pedig jelentősen csökken a társadalom szintjén is megoldást kívánó deviáns az általános életminőséget fenyegető viselkedési és önkifejezési tendencia. Szándékomban állt egy, az elérhető adatok és személyes beszámolók alapjára támaszkodó munka elkészítése, amely a tényanyagon túlmutatóan kutatói jellegével is kitűnik, miután előre vetít egy-egy adható választ is a felmerülő kérdésekre.

Történeti viszonyok

Szemlélődésünket a IX. század Európájában kell kezdenünk. Jelentős társadalomszervezési, vallási és erkölcsítéleti problémával küzdő korban formálja meg alapjait a keleti szlávok. Ez a nép tekinthető genetikai és történeti értelemben is a manapság magát ukrán nemzetiségűnek vallók eredőjének. Általánosan elérhető források szerint a szlávok az indogermán törzs leszármazottjai. Igazán közeli rokonaiknak a litvánokat tartják. A történeti múltban az indogermán népek maguk megjelölésére a *vendek*, vagy *vindek* kifejezést használták. Ezen belül a szlávok magukat *szloveneknek*, vagy kisebb törzseiket más-más egyedi névvel illették. Korábbi eredetük nehezen meghatározható. Valószínűsíthetőek szerint a Nyementől a Duna torkolatáig, a rigai tengeröböltől az Oka torkolatáig, onnan Kijevig, majd délen a Kárpátok és a felső Visztula által határolt területen éltek. A népvándorlások korában törzseik eljutottak szerte Európába. (Pl.: szerbek, szlovének, burgundok, oroszok, stb.) Vallásukra nézve sem képviselnek egységes képet. A középkorban Európa térképét újra rajzolta az éppen teret hódító két kifejezetten ambiciózus vallási vonulat, azaz a nyugati és a keleti kereszténység. A helyben maradt vendek és csehek kisebb számban alapvetően protestánsok; a szerbek és a bulgárok közt elterjedt az iszlám; a lengyelek, a horvátok, a csehek nagyobb része és a szlovének római katolikusok. [Az olvasó figyelmébe kívánom ajánlani, hogy jelenleg a kifejtés fázisában lévő tudományos megközelítéssel a lengyelség önmaga eredőjét nem a szláv népeknek genetikájában, hanem egy korábbi, szarmata vonalban igazolja. Magát hasonlatosnak ismeri a magyarsággal és ennek folyományaként testvéri népet, közeli rokont lát a Kárpát-medencei népben! Nyelvének eredetére vonatkozóan egyértelműen a szláv eredetet határozza meg, de felhívja a figyelmet ugyanakkor, hogy a középkort megelőző időkben a lengyelség nem szláv eredetű, hanem szarmata rokon nyelven beszélt, amely egy szlávostító nyelvcsere eredményeként később kikopott!] Mindazonáltal a szlávok egyes, az európai kontinens belseje felé távozott részei erősen germanizálódtak. Kultúrájukban és nyelvükben sem maradtak egységesek, asszimilációjuk teljes körű volt. A Kijevi nagyfejedelemség idejének fogyta után, a XIV. században számos kisebb területre bomlott. Később, a XIX. században ezek a részek az Orosz Birodalomban egyesültek. Később az Orosz forradalom és a Világháborúk idején egyre inkább körvonalazódni kezdett a függetlenségre irányuló akarat. 1922-től Ukrajna egyike a Szovjet Szocialista Köztársaság alapító országainak. A második világháborút követően az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság területe nyugati irányban megnőtt. Hamarosan a Krími félsziget helyzete is rendezésre került, amelyből Ukrajna került ki győztesen. 1945-ben az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság egyik alapító tagja lett az Egyesült Nemzetek Szövetségének. A Szovjetunió felbomlását követően független államként folytatódott Ukrajna történelme. Átmeneti időszak következett ekkor a gazdaság számára. Nyolc hosszú éven át folyamatos gazdasági romlást élt át az amúgy sem túl erős gazdaság. Az ország igencsak megszenvedte ezt a periódust. Az eltelt években ezen a tendencián sikerült jelentőset fordítani, mivel az éves GDP stabil növekedést mutat, 7%-ot éves viszonylatban. Önmagában ez az adat figyelemre méltó, ám természetesen ennek alapján nem tudhatunk meg többet, mint azt, hogy az ukrán gazdaság termelékenységére önmaga korábbi teljesítőképességéhez mérve pozitív irányú, határozott fejlődést mutat. Más európai, vagy uniós országok viszonylatában ez az adat korántsem takar ennyire figyelemre méltó változásokat. Előre vetíti a gazdasági megváltódás lehetőségét ugyan, de sok változós az a jövő, amely előtt áll az ukrán nemzetgazdaság.

Hajnal Gyöngyi: A nemek egyenlőségének helyzete a sok nemzetiséget magában foglaló mai ukrán állam területén

Az ukrán történelemben időről-időre felütötte a fejét az úgy nevezett *szlavofilizmus*, amelyben egy orosz politikai irányzat jelenik meg. Céljaként tekinti társadalmi úton az összes szlávok között az érintkezést fenntartani, politikai úton pedig az összes szlávokat konföderált összeköttetésbe hozni. A szlavofilizmus már régebben lappangott, mint ideát megvalósító gondolat úgy az orosz, mint a többi szláv írók műveiben (Pl.: Puskin, Kollár), de mint határozott irány csak az ezerkilencszáznegyvenes évek vége felé Kirjejevszkyj, Homjakov és Akszakov fellépésével indult el. Ezek állították fel azt a teóriát, hogy a nyugat civilizációjától a szlávoknak el kell zárkózni, mert az a civilizáció már leélte magát, megsemmisített minden élet-alapot s annak ellenében egyedül a szláv, még pedig az ortodox, pravoszlavnyj világ mutat olyan képességeket, amelyekkel lehetőség nyílik az emberiség önnön vérkeringését felfrissíteni. Új felfogású, magasabb eszményeket tervezett társadalmi szinten példaként állítani. Remélte, hogy a nyugat is kénytelen lesz előbb-utóbb a szláv világ erkölcsait, szokásait, kultúráját elfogadni és magáévá tenni. Mondhatjuk, hogy a Nagy Szláv Birodalom elméleten túl egy szlávosítási akaratral is találkozunk, amely úgy képzelte el az európai népek általa értékelt vélt, vagy valós problémáinak megsegítését, hogy új eszményekkel cseréli fel a régieket, nem törődve az eredeti tartalmakkal, sem pedig az adott nép lét okával, amely nyilvánvalóan nem egyezhet meg senki máséval sem. Ennek okán láthatjuk be a szlávosítási akaratot. Maga az orosz kormány mindig hivatalosan távol áll ettől a mozgalomtól, s így 1888-ban sem később nem engedte meg nagygyűléseket Kijevben. Noha mind a mai napig érzékelhető a politikai véleményformálásban ennek hatása. Hogy elkerüljék az esetleges összehasonlításokat már ideje korán gondoskodtak annak az elsősorban szellemi elitnek az életre hívásáról, amely az orosz társadalom előkelőbb csoportja lévén, a kiválóbb írók (Turgenyev, Tolsztoj, Csehov, Nekraszov, stb.) nyíltan felvállalva szintén távol tartják magukat a szlavofil mozgalmaktól. Ez a szellemi transzparencia erősen megosztotta a belső szellemi irányzatokat is. Negatív hatásokat indítva el a megújító tényezőként megjelenő elméleti tudományban, onnan tovább vonulva tűnnek fel a politikai szónoklatokban, érvelésekben, stb. Bevallva, vagy sem e hatások mind a mai napig érezhetőek, noha eredőjükre, működésükből már nehéz következtetni. (Forrás: Szabó Endre: Oroszország és Európa; Budapesti Szemle 1889 jan.).

A beharangozóban ígért szempontok szerint tehát a későbbi fejtegetésekben, gondolatminták, viselkedéstartalmak, társadalmi mozgató erők működési képességében, működésképtelenségében, illetve az őket mozgató akaratban kimutathatók a szlávok történelmi traumák (szétszakadás, vallási különbözőségek, stb.), a más etnikumokkal szembeni hegemoniára törekvő magatartás, a belső zavarok nem kellő időben való felismerése, majd ezek tűzoltás szerű kezelési mechanizmusai. Ebben a képességi és hagyományi környezetben figyelmeztetni érdemes az időnként előretörő szlavofilista, avagy ahhoz kiváltképpen hasonlító, ám más névvel illetett gondolatminták megjelenésére. A fentiek nyomán rajzolódik a Szláv Nemzetállam képzete napjainkban, amelynek megteremtésére nagy erők mozdulnak meg az ukrán társadalomban. Ezek egyszerre öltönek gazdasági, egyszerre szellemi, oktatáspolitikai, valláspolitikai arculatot. Ezen állítás részletei a későbbi fejezetekben nyernek majd tartalmi megerősítést!

Mai ukrán állam

A mai ukrán állam 24 különálló közigazgatási egység/tartomány és egy autonóm állam, a Krím félsziget szövetségéből áll. A két meghatározó város Kijev és Szevasztopol. A 2004-es alkotmányreform alkalmával újra rajzolódott a parlament, a miniszterelnök és a miniszterek viszonya egymással és az államelnökkel. A korábbiakhoz képest hatalmi eltolódás lépett fel, amely azt eredményezte, hogy mára Ukrajna egy olyan köztársaság, amely fél-elnöki rendszert tudhat magáénak, melyben különálló jogkörrel rendelkezik a törvényhozás, az igazságszolgáltatás és a végrehajtó hatalom.

Az alábbiakban közlöm az országra vonatkoztatott általános tudnivalókat.

- 1. Népesség:**
2001 – 48.457.102 fő
2007 – 46.490.400 fő

- 2. Területe:**
Összterület: 603.628 m²
Ebből vízfelszín: 7%

- 3. Függetlenség:**
Kikiáltás: 1991. augusztus 24.
Népszavazás: 1991. december 1.
Függetlenség véglegesítése: 1991. december 25.

- 4. Államirányítás:**
Államelnök: Viktor Yushchenko
Miniszterelnök: Yulia Tymoshenko
Parlament elnöke: Arseniy Yatsenyuk
Megj.: egykamarás parlament, 450 képviselő

- 5. Hivatalos nyelv:** ukrán

- 6. Életforma:**
- városi

- vidéki nagyvárosi
- kisebb vidéki települések

A népességre vonatkozó adatokat a 2001-es általános népszámlálás és a 2007. évi közzétett becsléses számítások alapján közlöm.

1. Nyelvi megoszlás:

67,5 % - anyanyelve ukrán

29,6% - anyanyelve orosz

A hétköznapi életben az orosz nyelv használata még a gyakori. Az úgynevezett *shrzhyk* az ukrán és az orosz nyelvek egy sajátos keveréke, melynek keletkezése a Szovjetunió idejéből eredeztethető az identitását elveszíteni nem akaró, de a hétköznapiakat mégis az orosz nyelv hatása alatt élő főként vidéken élő néprétegekből. A nyelvi elsívárosodás e formája természetesen magában hordozza az általános önkifejezési és gondolkodásmódban megmutatózó igénycsökkenést is. [A párhuzam talán távoli, de tartalmában mégis ide vonatkozóan gondolom, nevezetesen, hogy a valamikori welszi nyelvet hasonlóan asszimilálta magába az angol. Így a néhai kelta utódnyelvnek jelenlegi formája vegyesen hordoz saját és angol elemeket. Napjainkban már az angol egy dialektusának mondható nyelvészeti szempontból, értékeiben már nem tartalmazza a korai kelta nyelvváltozat tulajdonságait. Identitását veszítette.] Miután tudjuk, hogy „nyelvében él a nemzet”, mely kijelentés nem csak a magyar nyelvre, hanem általánosságban minden nyelvre igaz, a nyelvét veszítő nép identitását is elveszíti, illetve nyelvét lecserélő nép identitást is cserél a változáskor. Kiemelten érdemesnek éreztem erről szólni, mivel nem csupán az ukrainai lengyel kisebbség esetében igaz ez, hanem általában az ukrainai kisebbségek életére vetítve, hiszen az erős asszimilációs hatások jelenleg az általános nyelvhasználat és az általános oktatási elvek és gyakorlat szintjén jelentkeznek. Ez a hatás azonban, amelynek bevallott célja az orosz nyelvi hegemonia megszüntetése, nem válogat, és egy csapással szándékozik leszámolni kulturális alapon a kisebbségi nyelvhasználat és sajátkultúra rejtette esetleges későbbi kibontakozási lehetőségekkel. Ebben az akaratban egyértelműen a túl ukrainizálás ismerhető fel, a félelem, hogy visszafordíthatatlan hatalmi veszteségek származnak a kellő időben el nem lehetetlenített, kulturálisan idegen formákból. Nem a rosszindulat, hanem személyes félelmek vezetnek azokat, akik e mozgalmat a segítségadás leplébe bugyolálva tárják a nagy nyilvánosság elé. Noha e fajtáját a segítségnek az ukrainai kisebbségek nem kérték sohasem!

2. Területi megoszlás a nyelvhasználat tükrében (A beszélt nyelveket általában keverik. Minden területen előfordul tehát mindegyik.):

- Nyugat- és Közép Ukrajna: Az általánosan használt nyelv az ukrán. Előfordulása különösen jellemző a régió városaiban.
- Közép Ukrajna: A városokban az orosz egyenlő hangsúlyban van az ukránnal.
- Kelet- és Dél Ukrajna: A városokban az orosz a domináns, míg a vidék nyelve inkább a szrzhuk.

3. Kijev és a vidék nyelvi és társadalmi viszonya:

A főváros, Kijev nyelvhasználatában jóval gyakoribb, mondhatni meghatározó az orosz. Ezzel szemben a vidék nyelvi igénye egyre inkább fordul az ukrán felé. E jelenség egyértelműen jelezi a fővárosi közösség és a vidéki lakosság ellenkező irányú érdeklődését. A társadalom nem csak nyelvben, hanem lakóhelye szerint is két pártra szakadt, ennek a nyelvi megoszlás csupán utójelensége. Ez a megosztottság is néhány évtizedről korábban ered, de Ukrajnában szokatlanul éles hatást mutat, mind a mai napig. A szláv nyelveket beszélő népekre mindig is jellemző volt a heves vérmérséklet, a túlzó vélemény megfogalmazás és nyilvánítás, ugyanakkor a nagy erejű védelem, illetve óvó minőségek működtetése. Az orosz és az ukrán természet különbözőségei jól tapinthatóak. Az orosz a monumentalitás, a nagy körvonalak, a nagybani átlátás mestere. Az ukrán inkább épít a néplélek történeti hagyományára és megfontoltabban, de nacionalizmusra hajlamosabban reagál. Mindkettőre jellemző az öntörvényűség és ennek kiegészítő párja, a terhelhetőség, a nagy és hosszú időn keresztül való teherhordozás képessége. Nem távoliak egyiktől sem a szélsőségesen heves, vagy jól szervezett illegális tevékenységek. A nyelv, mint az adott nép önkifejező eszköze, illeszkedik a nép által hordozott minőségekhez, tulajdonságokhoz. A városi és vidéki családokban is a férfi-női szerepek a hagyományos családfői-családanyai, illetve nagycsalád-kiscsalád keretrendszerben alakulnak. A városban élő családokban gyakoribbak a nyugati értelemben vett modernizálódásra nyitottabb megítélések, de a szempontok kizárólag a családi megmaradás belátottan megreformálandó rendje köré szerveződnek. Nem tapasztalható nagy számban Nyugat-európai típusú liberális társadalomszemlélet, sem ehhez hasonlatos áramlatok. Vidéken a családi közösség gondolkodásmódjában az identitáshoz, a hagyományokhoz, egyáltalán a bármilyen, de mégis múlthoz való kötődés határozza meg a szemléletmódot.

4. A kultúrpolitika nyelvi vonatkozásai:

- Ukranizációs politika színterei: média, helyi és országos kormányzati tevékenység, iskolák, közintézmények, kultúra

5. Az autonóm Krím félsziget:

- Tatár nyelvet beszélők aránya a helyi lakosság viszonylatában: 11,4%
- Az orosz nyelvet beszélők aránya a helyi lakosság viszonylatában: 77%
- Az ukrán nyelvet beszélők aránya a helyi lakosság viszonylatában: 10,1%

6. Össztársadalmi etnikai megoszlás:

Ukránok	77,8%
Oroszok	17,3%
Fehéroroszkok	0,6%
Moldovaiak	0,5%
Krími tatárok	0,5%
Bulgárok	0,4%
Magyarok	0,3%
Románok	0,3%
Lengyelek	0,3%
Zsidók	0,2%
Örmények	0,2%
Görögök	0,2%
Tatárok	0,2%

Hajnal Gyöngyi: A nemek egyenlőségének helyzete a sok nemzetiséget magában foglaló mai ukrán állam területén

Fontosnak találom hangsúlyozni, hogy a fenti adatok egyedül a 2001-es népszámlálás adataival egyeznek meg. A látható etnikai sokszínűségben mindegyik kisebbség igyekszik saját hangsúlyát és, így fontosságát erősíteni, többek között számosságának értékeivel. A jelen dolgozatban szemlélt lengyel és magyar kisebbségek esetében is így van ez, miután a lengyelek 8,6-9%-os arányt mondanak magukénak, míg a magyarok 6,5-7%-ot. A hangsúlykeresés eshet néhol túlzásokba, ám egész százalékos arány eltérést egy ilyen népes populáción belül nem tud kimutatni a nélkül, hogy nevetségessé ne válna. Ennél fogva tehát a középarányosok figyelembevétele mellett is azt kell mondanunk, hogy a 2001-es népszámlálási adatok e tekintetben alulbecsültek.

Életlehetőségek a nemek társadalmi felelősségvállalásának szempontjából

A mai ukrán társadalomban, mint azt a korábbiakból is láthattuk, nincs jelen a stabilitást, a kiszámítható jövőt jelentő egyértelmű hatás. Ennek hiány mögött történelmi, vallási és politikai indokokat tártam fel. Mind ezek azt az általános közvélekedést eredményezték, hogy a mai ukrán ember a lehető legéles látóbb módon igyekszik megragadni mind azt, amit a pillanat, vagy az adott gazdasági lehetőségek kínálnak. Természetesen a férfiak és a nők esetében ez két teljesen különböző értelmezést rejt.

Általános adatok az értékeléshez

1. Népesség területi alakulása:

Városias környezetben:	67,2%
Vidéki gazdálkodóként, vagy bejáróként:	32,8%

Hajnal Gyöngyi: A nemek egyenlőségének helyzete a sok nemzetiséget magában foglaló mai ukrán állam területén

Az utóbbi években egyre népesebb városok vonzóerejüket az iparnak növekvő munkaerőigényével érik el. Teszik ezt a mezőgazdaság kárára. Ennek okairól a továbbiakban szólnok.

2. Gazdasági emigráció:

Megjelenés:	1990-es évek
Mérték:	2007-re 2-3 millió fő (főként férfi)

Célszágok: Németország, Franciaország, Olaszország, Anglia, Írország, Törökország

3. Életkilátások:

Átlagéletkor:

Férfiak:	62,16 év
Nők:	73,96 év

Halálozás 2007-ben:

Ukrajna:	16,07/1000 fő
Unió:	10,00/1000 fő

Születések száma:

Ukrajna:	9,45/1000 fő
Unió:	10,00/1000 fő

2005-ben a rohamosan romló népességadatok megfordítása érdekében a kormány új népességpolitikát választott, melynek értelmében a havi gyermekgondozási segélyt tizenhét-szeresére emelték és bevezették az egyszeri, a gyermek születésekor esedékes nagy összegű pénztámogatást!

4. Legelterjedtebb szenvedélybetegségek a gyakoriságuk sorrendjében:

Alkohol – leginkább férfiak

Cigaretta – mindkét nem, de jellemzően férfiak

Drog – mindkét nem, több fiatal korban lévő nő

5. Gyakori megbetegedések nemzeti viszonylatban:

Szív és érrendszeri megbetegedések

Daganatos megbetegedések

Egyéb, a csernobili hatás okozta panaszok

HIV

Ukrajna az első helyen áll Európában a szív és érrendszeri megbetegedések területén. Gyakori halálok, előfordulásával jellemzően a férfiakat sújtja. A Szovjetunió felbomlása után szinte robbanásszerűen kezdett terjedni a HIV, amely korábban teljesen ismeretlen volt. Az egészségpolitika nem reagált a jelenségre megfelelő rugalmassággal és megfelelő ütemben, így az elégtelen információáramlás miatt sokáig gátak nélkül terjedhetett ez a szexuális szférát érintő kór.

6. Nők és férfiak egymáshoz viszonyított számaránya:

0,857 férfi / 1 nő

Férfiszerep

A férfiaknak, mint a családok névleges fenntartóinak — láttuk korábban, hogy a férfi hagyományos szerepe a történelem és az elmúlt majd száz esztendő politikájának hatására erősen devalválódott, egészen arra a szintre, hogy a férfi tényezőként sok esetben képtelen helyt állni, mint fenntartó tényező— kiváltképpen nehéz szerep jut. A megélhetés elsődleges forrásai a mezőgazdaság és az ipar lennének. Ezek a területeken a világháborús, óriási pusztítások a szovjet időkben valamennyire ellensúlyozásra kerültek ugyan, de a szakmai elmaradottsággal és az esetleges fejlesztéseket jelentő gazdasági tényezők hiányával nehéz küzdeni. Az ukrán földműves az a stabil alapja volt a nemzeti erőnek, amely mára nemhogy nem stabil, de gyenge pontjává változott. Ebben a folyamatban nagy szerep jut a Csernobilban bekövetkezett katasztrófának is, amely óriási mezőgazdasági művelésben korábban részt vállalt területeket tett gazdaságilag lehetetlenné és általánossá vált az ukrán termékekkel szembeni hazai és nemzetközi bizalmatlanság is. Ez a helyzet sem szellemileg, sem erkölcsileg nem kedvez a gazdálkodásból magukat fenntartó családok helyzetének, leginkább pedig az azokban élő férfiaknak. A feladatát bevégezni képtelen férfiban személyiség zavar, depresszió, általános egykedvűség mutatkozik. Ez az állapot természetesen kihat az élet minden területére. Az ukrán férfiak meghatározó számában ez a tehetetlen helyzet a lelki mélypontból való, a túlélési kényszer hatásmechanizmusával működtetett bázison alapulva, összevegyülve a néplélekben rejlő sajátosságokkal, inkább indulatos, túlfűtött reakciósorozatokat váltott és vált is ki mind a mai napi, mint nyugodt, higgadt, ésszerű értékelések sorozatát, melyekből szorgalommal állhatnának fel. Ez a harsányabb önkifejezési mód átsegítette az aktív korban lévő férfi lakosságot az igen mélyen gyökerező nemzeti identitásnak és a földhöz való ragaszkodásnak lelki feszességén és arra a belső szakításra készítette, melynek eredményeképpen igen nagy számban utaztak az elmúlt években leginkább nyugat-európába munkahelyet találni. Fel kell arra figyelniük, hogy itt nem teljes családok emigrációjáról van szó, mint a történeti valóságban egykor, hanem kiemelten férfi családtagok külföldre távozásáról, akik onnan pénz hazaküldésével támogatják az otthonmaradottakat. Ezért inkább nevezhető ez az elvándorlás *gazdasági emigrációnak!* A családi közösségek belső kohéziójára ez a megoldás nagyon súlyos befolyással van. A család napjainkban nem leszármazási és nemzetségi, hanem sokkal inkább gazdasági közösség vérségi kapcsolatokkal. Ez által az egyes egyén belső támasza, stabilizáló ereje, újratöltődésének, lelki-testi regenerálódásának színhelye nem a természetes közeg, hanem valami egészen más lényegű a fizikai megmaradást nem segítő, sőt egyenesen azt akadályozó tényezőkből áll, egyértelműen negatív hatásokat tartalmaz.

Ezek a negatív hatások testi és lelki betegségek hordozói, amely kórokat egyedi esetként kezelve lehetetlen sikeresen gyógyítani. Társadalmi eseményként értékelve pedig lehetetlen az egyes egyedi esetek általános hangsúlyát megtartani, amelyre szintúgy szükség lenne. Az így kialakult anatómikusnak tűnő ellentét megoldást keres a közel jövőben, leginkább annak okán, hogy a halálozási ráta rohamos növekedése és a népesség fogyás egyre sürgetőbb fénybe állítja azt.

Női szerep

A családok hölgy tagjai talán még nehezebb helyzetbe kerültek mára, mint a férfiak. A helyzet megértéséhez a világháborús időszak lezárásának idejéhez kell visszanyúlnunk, amikor a harcban elesettek igen nagy száma a megmaradt országban sok árvát és csonka családot jelentett. Ezek a többségében aktív férfierő híján maradt családok sokszor nincstelenek, akár egyenesen földönfutók, hontalanok voltak. [Mint ismeretes az ukrán népség 1947-ben alig volt 36 millió, amely kerekén 5 millióval kevesebb a háborúkat megelőző időszakhoz viszonyítva. Hozzávetőlegesen 10 millióra volt tehető a hontalanok száma, amely adat kiugróan magas. Több mint 700 város és 28.000 falu vált a háborús pusztítás martalékává. Az ipari vállalkozásoknak csupán 20%-a maradt működőképes állapotban a háború után. A mezőgazdaságban sokkal rosszabb volt a helyzet, mivel emberi erőforrás és felszereltség hiányában is volt az ukrán nép. 1947-re a mezőgazdasági termelő eszközök mindössze 15%-a maradt működtethető állapotban! A vasút és egyéb szállítási lehetőségek teljesen megszűntek, mivel java részük a visszavonuló seregek szemében, mint stratégiaileg fontos eszköz minősült, és mint ilyen nem hátrahagyandó, azaz megsemmisítendőnek tartatott!] A háborús neurózis mélyebb nyomokat hagyott az ukrán társadalom egészében, mint más, ugyanebben a történelmi helyzetben szintén komoly károkat szenvedett nemzetek lelkében. A mai legidősebb generációk még élénken hordozzák ennek a periódusnak a lenyomatát. Átadták ezt gyermekeiknek, így főként a mai középkorosztály vélekedésében érhetjük tetten. Sajátosan vegyül egybe a háborús neurózis félelemkeltő élménye a későbbi szovjet uralom nemzeti élményével. Talán a mély háborús hatásoknak is köszönhető, hogy az ukrán általános megítélés jelentősen nagyobb mértékben tartalmaz pozitív emlékeket a Szovjetunióhoz való csatlakozás éveiről, mint más országok értékítélete. Ez az állítás még akkor is igaznak tűnik, hogy tudjuk, hogy a Szovjetunió felbomlásakor erősek voltak az ukrán belső függetlenségi törekvések. Mondhatnánk azt is, hogy a szovjet befolyás nem tudott olyan negatív lenni, hogy megsemmisítse, akár csak el is homályosítsa a háború utáni élményektől való menekülési ösztönt. Miután ez az élmény leginkább az életben maradt hölgy lakosság körében élénk azt kell mondanunk, hogy a családokban a menekülési, életben maradási ösztön az elvárhatónál nagyobb aktivitást él meg manapság. A kommunista nő szemléletbe, minden áron való kapaszkodás pedig egy sajátos ukrán feminizmust eredményezett, amelynek értelmében a nők magukat, mint egy humán termelő eszközt tekintik. Személyes beszélgetések alatt kiderül, hogy a megkérdezettek, noha nyilvánosan nem beszélnek erről, mint ahogyan semmi féle magánéletbéli helyzetről sem, mégis négy szemközti beszélgetések alkalmával elmondják, hogy igenis szükségesnek látják magukat, mint nőies munkaerőt megjeleníteni a társadalomban. Talán túlzásnak lenne mondható magyar szemmel, de mégis igaz, hogy saját egyéniségük függetlenségét abban látják megtestesülni, hogy női mivoltukkal élve, abból kiindulva válnak a munkaerőpiac részévé. A mai viszonyok között nem meglepő, hogy elegáns módon társskereső ügynökségek listáiban, internetes oldalain gyakorta tűnnek fel, sokszor magasán kvalifikált ukrán származású hölgyek már a legfiatalabb korosztályokban is. A belső motiváció felderítésében szintén személyes élményeimre támaszkodom, amelyeket két esztendővel ezelőtt gyűjtöttem, amikor is egyéb tudományos tevékenységem közben lehetőségem volt együtt dolgozni két ukrán származású hölgygel, akik szívesen beszéltek nekem életükről. Abban az időben még nem sejtettem, hogy megszületik ez a dolgozat, csupán személyes érdeklődésem vezetett oda,

hogy a közös munkán kívül is órákat beszéljünk át a témát illetően. Miután kutatási területeim közé tartozik a nő szerepének általános vizsgálata a történeti Európában, ezért szívesen ismerkedtem a két hölgy élményeivel arról az Ukrajnáról, amely mind a történeti valóságban, mind pedig a mai figyelem számára fehér foltot képez. Beszélgető társaim egyetemi végzettséget szerzett hölgyek voltak, akik ugyan személyazonosságuk bizalmas megtartását kérték,

„Mitől is félünk?!”, avagy a félelem Ukrajnája – gondolatok és értelmezés a „The Day” ukrán lap, hasonló című cikke nyomán

2008. március 27-én megjelent egy tényfeltáró cikk a „The Day” című ukrán, angol nyelven is elérhető lap hasábjain. A cikk eredeti címe: „*What we are afraid of?*”, azaz „*Mitől is félünk?*”. Az újságíró, *Oksana Mykoliuk*, akinek nem ez az első cikke ebben a témában a KMIS (Kyiv International Institute of Sociology), azaz a Kievi Nemzetközi Szociológiai Intézet felmérésére hivatkozva járt utána a mai ukrán lélektani helyzetnek. Az újságíró jelképesen mellékelte egy fotót is a cikkhez, „A hangulati tábla” címmel, amelyen több ukrán ember arcát láthatjuk egytől-egyik szomorú, dühös, csalódott, csüggedt, stb. arckifejezéssel. Ezzel egyértelműen sugallja, hogy az általános gondolkodásmód igen pesszimista, egykedvű és haragos. A cikkben megszólal Volodymyr Paniotto, a Kijevi Nemzeti egyetem tanára, a KMIS igazgatója, aki részletes nyilatkozatával felvázolja a kialakult helyzetet. Az írásból megtudhatjuk, hogy Paniotto személyes gondozásában napvilágot látott a közelmúltban egy tanulmány, amely a „Az ukrán lakosság félelmei és problémái” címen jelent meg, amelyben a tudós és kutató csoportja feldolgozta a társadalmi problémákat, az azt a *félelem* képében fogva tartó minőség szempontjából. Paniotto leszögezi, hogy hét különböző motivációt sikerült felfedezni az emberekben kialakuló félelem érzettel kapcsolatban. Ezek a következők: félelem a megtorlástól; a személyes gyengeségek nem tudomásul vétele; a problémáktól való menekülés; pénznélküliségtől való rettegés; probléma megoldási képtelenség; félelem a megtartó egzisztencia elvesztésétől; rettegés a betegségetől. Vizsgáljuk meg az említett okokat egyesével és elemezzük őket azon szemszögből is, hogy melyikük, mennyire jellemző a nők, avagy a férfiak között, illetve mely korosztályokban él leginkább.

- **Félelem a megtorlástól:** Bármilyen tanulmány vagy felmérés elkészítésekor, ahogyan ezt magam is már tapasztaltam, abba az akadályba ütköznek a kutatók, hogy a nyilatkozók túlzottan szemérmesek, illetve óvatosak. Bizonyos kérdések feltételekor, amelyek még csak nem is az intimitást firtatják, a beszélő elhallgat, és mélyen a gondolataiba zuhan. Ennek a viselkedésnek a háttérében az eltelt közel hatvan év állami megfigyelési rendszerét, illetve az annak idejéből származó tapasztalatokat kell

sejtenünk. Sokaknak még ma is az a véleménye, hogy nem múlt el teljesen ez az idő és az óvatosság kedvéért semmilyen körülmények között sem hajlandók érinteni bizonyos témákat. Nagyon nehezen lehet válasza bírni az embereket a személyes mindennapi életükkel, érdeklődési körükkel, jövedelmeikkel, elvárásaikkal kapcsolatban. A legnehezebben nyilatkozó korosztály természetesen a középkorú, vagy ettől idősebb népréteg. A fiatalok könnyebben hajlanak a beszélgetésre, hiszen ők szüleikről másolják ezt a viselkedést, nincs személyes rossz tapasztalatuk önmaguk kiadásával kapcsolatosan. [Példaként említem, hogy ennek a dolgozatnak az elkészítéséhez is, amikor megkerestem néhány később forrásként hivatkozott személyt, illetve intézményt, azok kivétel nélkül először bizalmatlanok voltak, amely tartózkodás csak akkor szűnt meg, amikor én minden kétséget kizáróan bizonyítottam, hogy mihez is kellene az általuk birtokolt adatok, vélemények. Igaz volt ez a The Day című újság újságírójára, a kutatók általam megkeresett részére, de még az ukrán-lengyel kisebbségi alapítvány elnökére is! Tehát mindenkire, akitől a dolgozat hitelességének kedvéért adatszolgáltatást, illetve pontosításokat kértem.] A fiatalabb korosztályok tagjai némi kérlelés után szívesen szóba állnak az emberrel, közöttük is leginkább a lányok közlékenyek.

- **A személyes gyengeségek nem tudomásulvétele:** Mint ahogyan ezt már korábbi fejezetekben előre jeleztem, a személyes énkép egészséges esetben tartalmazza az erények és gyengeségek belső viszonyait is. Bármelyiknek helytelenül regisztrált volta miatt automatikusan sérül a másik, ez pedig az önmagunkról alkotott kép deformitásában, a valóságostól való elrugaszkodásban, a nem helyesen megválasztott felelőségek és vállalások képében ölt testet. Más módon viszont szinté ide tartozik a saját magunk véleményének nem felvállalása saját nevünk alatt. Az ukrán megkérdezettek és meg is szólalók között, Paniotto leírása szerint, sokan voltak azok, akik úgy nyilatkoztak, mintha egy olyan valaki életéről beszéltek volna, aki a közelükben él, de velük nem azonos. Az általam elsőként említett menekülési forma könnyen gyökerezik a tudatalatti folyamataiból, míg az utóbbi inkább a tudatos elmében keresendő. Ez a fajta véleményformálás tudatos döntés, egyéni elhatározás kérdése. Visszahatása a tudat működésére azonban már nehezen kontrollálható, és nyilvánvalóan a megszólaltatott nyilatkozók egyéni eseteiben ritkán történik meg. Ebből következően mondhatjuk, hogy ez egy formája az önszándék szerint való tudatmódosításnak. A módosult állapotból nézve pedig a nyilatkozott világ minden eleme a helyé, azaz annak való igazságában került bemutatásra, tehát az esetleges erkölcsi panasz valamiféle tartalomferdítésekkel, vagy nem igazmondással kapcsolatban egyáltalán meg sem jelenik. Így az elhangzó nyilatkozat a beszélő szájából valódi igazságnak hat. Ez természetesen, ahogyan ezt bemutattam nem több egy virtuális igazságtól, amely egy sajátos kóddal fordítandó. Ha társadalmi szinten értékeljük a helyzetet, már pedig erre minden okunk meg van, hiszen általánosan elterjedt jelenségről beszélünk, mondhatjuk tehát, hogy az ukrán társadalom bódult állapota saját önbódításának köszönhető, amely ebben az esetben a szellemi önvédelem egyik fázisa.

Hajnal Gyöngyi: A nemek egyenlőségének helyzete a sok nemzetiséget magában foglaló mai ukrán állam területén

Az említett helyzet kialakulása a férfiak esetében sokkalta nagyobb volt a felmérések szerint, mint a hölgyek körében. Véleményem szerint érthető és különös részletezésre a fentiek viszonylatában nem szorul ez az adat. Fontos megfigyelnünk viszont, hogy a jelenség a fiatal korosztályokban 30-40%-kal ritkábban fordul elő, mint a tapasztaltabb korosztályok esetében. Azt azonban mégsem tartom célszerűnek állítani, hogy ez a pozitív állapot hosszútávon tartható lenne, mivel mindez a nyugati kultúra mind nagyobb érvényesülésének köszönhető és nem egy optimistább értékítéletnek. Ennek következtében pedig éppen az várható, hogy a generációk öregedésével mind jobban előtűnnek a szülői hangsúlyok, mint ahogyan ez általában az emberi életben lenni szokott.

- **A problémáktól való menekülés + A pénznélküliségtől való rettegés:** E két téma együtt tárgyalandó, mivel eredőjük és létezésük is olyan szorosan összekapcsolódik, hogy szétszedve nehezen értékelhetők hitelesen. Mint ahogyan ezt korábbi fejezetekben írtam a népesség egy jelentős része külföldön igyekszik megkeresni saját és családja kenyerét. Nem luxus kiadások finanszírozásáról, hanem alapvető kiadások költségeiről van tehát itt szó. A külföldön dolgozók nagy száma, indukálja az országba bejutó számottevő, nyugatról érkező készpénzátutalásokat is, ennek az ukrán gazdaságra nézve nem kifejezetten lendítő hatása van. Az egyes polgárok számára természetesen előnyt jelent, ám tőkeelosztási szempontból nézve a kérdést a helyzet korántsem ennyire kedvező.

A közszolgáltatások díjak az átlagfizetéshez viszonyítva:

Kelet-Ukrajna:	62%
Nyugat-Ukrajna:	47%

Elmaradt fizetések:

Kelet-Ukrajna:	52%
Nyugat-Ukrajna:	43%

Ezek az értékek is jól mutatják azt a pénzügyi zavart, amelyben az ukrán gazdaság jelenleg topog.

Ez, az első sorban mentális állapot, általában mindkét nem tagjaira jellemző, természetesen különböző okoknál fogva. Ezek részletezve jelen dolgozatban, az őket megillető fejezetekben, és alfejezetekben kerülnek kifejtésre.

- **Probléma megoldási képtelenség:** A mindenkori kormányban relatív nagy biztonságot érznek a megkérdezettek. Ennek a háttérben azonban nem a valóban megbízhatónak, jól működőnek bizonyuló kormány/-ok állnak, hanem az a hajlam, hogy válasszon a nép valakiket, akik azután elviszik vállaikon az egész társadalom által vállalt helyzetekből adódó megoldandó problémákat. Ezért az a jelenség is, amelyet az ukrán aktuálpolitikában gyakran látunk, hogy egyszer csak dörgedelmek közepette olyan dolgokért vonódik felelősségre az adott vezetés, amelyekbe történő nagy esélyű belebukást már a felálláskor előirányozni lehetett volna, hiszen olyan terhelést jelentenek, amelyek az adott működtetés szempontjából egyáltalában nem, vagy csak nehezen megoldhatóak. Mindazonáltal jelenleg Yulia Tymoshenko kormánya a korábbi gyakorlathoz képest is nagyobb népszerűségnek örvend. Az ország nyugati részben ez a támogatás még nagyobb, mint keleten. Oly annyira, hogy azok a biztos szavazók, akik Yulia Tymoshenko-ra szavaznának azok 30%-kal többen vannak nyugaton, mint keleten. A kormány számára a legnagyobb kihívást a jelenleg igen ütemesen dráguló árak és az ez által megjelent társadalmi elégedetlenség kérdésköre jelenti.

A megkérdezett férfiak esetében jelentősen nagyobb méreteket öltött ez a probléma. A felmerülő kérdésekre adandó válaszok pedig nyilvánvalóan hiányoznak még. A nők ezeket a problémákat az egy férfihoz való tartozás szemszögéből közelítik meg általánosan, így rájuk jóval kisebb mértékben nehezedik a közélet felelőssége. Természetesen kivételt képez ezen megállapítás alól a hölgyeknek azon csoportja, akik függetlenül, nőként, önálló munkavállalóként, és sikeres üzletasszonyként, szellemi vezetőként, társadalmi szereplőként, stb. állják meg a helyüket a mai Ukrajnában.

- **Félelem a megtartó egzisztencia elvesztésétől:** A munka a háborús traumát átélő ukrán társadalom számára az életben tartó tényező, sőt több ettől, emberi méltóságot, a hasznosság, illetve megbecsültség látszólagos biztonságát jelenti. Ez az élmény elkendőzi a valóságos veszélyek mértékét, amelyek teljes mélységének ismeretében az átlagember tehetetlenné, cselekvésképtelenné válna. A társadalom egy bizonyos rétege számára azonban ezek a mélységek feldolgozhatóak és túl ezen ledolgozhatóak tűnnek. Ennek a megoldásnak az ára azonban a törvénnyel való visszaélés, és azzal való szembe menettel. Az ukrán szervezett bűnözés, mely privilégiumokat szerzett Európában és a Távols-keleten is, a heves belső természet, a kétségbeejtő életkilátásokat eredményező sorozatos nemzeti traumák és az egymásnak sokszor

szögesen ellentmondó kulturális és vallási asszimilációknak a terméke, mint egy kizárólag önmagában kontrollt ismerő, érdekmentes alkalmazkodási hajlandóságot nélkülöző, a szó szoros értelmében vett önvédelmi rendszer. Működtetésének lényege a hatalom minden lehetséges formájának oly módon való megtartása, hogy az sérthetetlen legyen e külvilág szempontjából, és élhet, illetve gazdag legyen a benne résztvevők és családjaik szemszögéből. Ennek azonban a tagok feltétel nélkülsége és szorgos engedelmessége az alapja, amely minden körülmények között végrehajtandó.

Mindazonáltal a munkahelyek az átlagos állampolgárok számára két meghatározó szempont szerint válnak elérhetővé, avagy sem. Ezek a nemi hovatartozás és az életkor kérdései. Jelen dolgozat témájaként különösen érdekes, hogy a nemzetközi trendekhez való alkalmazkodni akarás nyomán, a nemek egyenlősége a munkaerő piacon egyre inkább pozitívan mozdul el. Természetesen a nemek egyenlő foglalkoztatottsága nem érhető el azokon a munkahelyeken, amelyeken nem specifikus tevékenységet folytatnak. Nem is lehet ez a cél, ám a nők hátrányos megkülönböztetése a szellemi munkát megkívánó területeken, avagy a férfiak hátrányos helyzete a finom kézimunkát megkívánó, főként ruhaiparban már a egyre inkább javulni látszik. Évtizedes beidegződések nem kopnak ki egyetlen egy társadalomból sem egyik napról a másik napra, de kitartó, és kellően informatív tájékoztatással és helyzetértékeléssel fokról-fokra alakítható, javítható. Ennek egy igen érett formáját láthatjuk a közbeszédben, nevezetesen a jelen dolgozat egyik későbbi fejezetében tárgyalásra kerülő, 2008. Nemzetközi Nőnapja alkalmából, az ukrán miniszterelnök asszony által, az Európai Parlamentben, Brüsszelben elmondott beszédben. Melynek jelentősége éppen abban áll, hogy a politikusnő józanul értékelte és festette fel a nők létjogosultságát, első sorban a politikai színtereken. Szavai egyszerűek, lényegre törőek, racionálisak, követik a kialakult ukrán és európai társadalmi szükségességet és mind e mellett megfelelően tükröznek egy emelkedett nőiességet.

A válaszadók között a női kérdeztettek aggódtak nyíltan vagy rejtéki módon egzisztenciájuk miatt, még abban az esetben is, amikor képzettségük és rátermettségük magától értetődő helyzetet teremtett. A férfiak esetében a munkaerőpiac kínálata volt szegényes és apáik elveszett egzisztenciájának helyébe nem látták hasonló, megfelelő önbecsülést és megélhetést nyújtó szakmák, tevékenységek bekerülését.

- **Rettegés a betegségektől:** A társadalmi egészség kérdéséről is szóltam már korábban, és akkor láthattuk, hogy igen sok Ukrajnában a tenni való e kérdésben is még. Első sorban nagy gondot jelent az emberek közt uralkodó szemérmesség és önkiszolgáltatás okán, hogy testi bajaikkal házi orvosaikhoz forduljanak. A rossz halálozási ráta és a nagyszámú, viszonylag súlyos megbetegedések mögött ezt is tudhatjuk, a társadalom más gyengítő hatásai mellett. Mindazonáltal a foglalkoztatott orvosok száma magas.

Orvosok száma:

Ukrajna: 2,95/1000 fő

USA: 2,56/1000 fő

A lakosság körében végzett KMIS felmérés szerint az átlagember pesszimista gondolkodású. Arra a kérdésre, hogy „Ön mit gondol általános egészségi állapotáról?” érdekes válaszok érkeztek, sok esetben teljesen függetlenül attól, hogy orvosi konzultáció megelőzte-e a válaszadást vagy sem.

„Ön fél attól, hogy nem egészséges csak nem mer orvoshoz fordulni?”

Nyugat: 33%

Kelet: 25%

Közép és Dél: 24%

„Ön úgy véli, hogy az egészségi állapota rossz?” , kérdésre az Igenek aránya:

Nyugat: 17%

Kelet: 22,6%

Közép és Dél: 22,4%

Itt meg kell jegyeznünk, hogy az betegségtől és az munkahelyi érvényesüléstől való félelem szintén összekapcsolódik egymással. Ennek alapját a következő szempontok adják:

a., Melyik társadalmi osztályhoz, vagy korcsoportoz tartozik az illető!

Hajnal Gyöngyi: A nemek egyenlőségének helyzete a sok nemzetiséget magában foglaló mai ukrán állam területén

b., A média hatása a mérték és értékformálásban. Sztereotípiák bevezetése. Klisék alkalmazása. Az igénytelenség irányába való elmozdulás.

c., Az egészségbiztosítás ítéletrendszere, véleményalkotó tulajdonságai, amelyek az egészségbiztosítási politika mögött állnak. Véleményük túlmutat hatásában kereteiken, mivel az általános értelmezés szerint átvilágításuk értéket ad az adott illető életének. Ezzel létének alap okát semmisíti meg, nem tisztelve azt mindenekelőtt. Ennek rendkívül erősek a mentális területen megjelenő negatív következményei.

„Önnek milyen az általános közérzete?”, kérdésre az alábbi arányban érkeztek negatív válaszok:

29 év alattiak:	4%
30-40 év között:	7%
45-59 év között:	22,5%
60 év feletti:	48%

A kérdésekre felelők között egyenletes arányban oszlottak általában a válaszok. Jelentős eltérést egyetlen nem irányába sem lehetett kimutatni.

„A nők szerepe egy veszélyes világ stabilizálásában” – Yulia Tymoshenko brüsszeli beszéde

2008. márciusában a frissen megválasztott elnök asszony, Yulia Tymoshenko, brüsszeli útján beszédet látott jónak mondani az Európai Unió képviselők nagy számának

érdeklődése mellett. A beszéd eredeti címe: „*The Role of Women in Stabilizing a Dangerous World*”, azaz „*A nők szerepe egy veszélyes világ stabilizálásában*”. Kommentárjaival a teljes ukrán sajtó illette a felszólalást. Az elnök asszony úgy látja, hogy a nőknek nemcsak lehetősége van megjelenni a politika és a társadalom tartalmi színpadán, hanem egyenesen szükséges is, mivel a mai kormányok egyike sem képes eleget tenni abbéli feladatának, hogy megvédje a felmerülő veszélyektől és igazságtalanságoktól az általa vezetett nép tagjait.

„ We, women, went into government precisely because we have so often witnessed government’s failure in carrying out this key mandate. It is often said that women in power tend to make too many plans, with an eye to objectives that are too high, almost idealistic and unrealistic. ... The adoption of moral and dishonest decisions by governments against their own people is becoming a cynical standard today, and any honest goal looks idealistic and almost naive against this background. It is our duty to make people aware that they deserve more. If we are not able to sense the subtlest and deepest feelings of our people, we should not be in politics. Although we are cautious about using weapons, I believe that women as political leaders are better prepared to defend the freedom and security of their people. ... We consistently defend the national interests of our countries. ... We are not afraid to act where our predecessors backed down because sometimes decisive actions are the only way to preserve stability in our unstable world. ... When women are called upon to head nations, as a rule they see people’s hearts and minds and are capable of opening their own hearts and mind to their people. This is that higher level of trust and unity which opens the way to great accomplishments. ... In times of instability and new challenges in the contemporary world, we are confronted primarily by moral problems that are as old as the Bible. ... The crux of the matter is whether all people should obtain equal rights and equal opportunities; whether we treat people the way we want to be treated; which of us will be satisfied by the advice to suffer some more, which is what the poor often hear? ... Women who know what unequal treatment means feel this problem particularly keenly, no matter how it is camouflaged. ... Women understand that the threat facing the world is essentially a moral crisis. It is a crisis that cannot be overcome only through political measures or weapons. It cannot be resolved at a rally. It cannot be stopped by symbolic gestures or conversations. The time has come for our decisive actions in government.”

„ ...Mi, nők, azért vállalkoztunk a vezetésben való részvételre, mert oly gyakran láttunk kormányokat hibát vétetni ebben a kulcsfontosságú feladatkörben. [Amint az a témafelvezetésből kiderül, ez a megjegyzés a kormányoknak arra az általános feladatára vonatkozik, hogy megóvják és védelmezzék polgáraikat az igazságtalanságoktól, illetve egyéb veszedelmektől!] Gyakorta hallani, hogy a nők hatalmi helyzetben hajlamosak túl sok olyan tervet készíteni, amelyek a tények ismeretében túlzóak, majdhogynem idealistának és irreálisnak mondhatók. ... az erkölcstelen és tisztességtelen döntések —, melyek a néperdekek ellen valók— beemelése a kormányzásba napjainkban mind inkább cinikus szokássá válik és bármilyen tisztességes cél, idealistának és naivnak tűnik ilyen háttér mellett. A mi feladatunk tudatosítani népeinkben, hogy többet érdemelnek. Hogyha nem vagyunk képesek megérezni a legnehezebben megfogható és legmélyebb érzéseit is népeinknek, nincs helyünk a politikában. Habár mi megfontoltak vagyunk a fegyverek használatában, azt hiszem, hogy a nők, mint politikai vezetők felkészültebbek népeik békéjének és biztonságának védelmére. ...Mi [nők] következetesen védelmezzük országaink nemzeti céljait. ...Nem tölt el bennünket félelemérzés azoknak a cselekedeteknek a megtételétől, amelyeknek idején elődeink meghátráltak, mivel néha határozott tetteken keresztül vezet az út a stabilitás megóvásához, mai gyorsan változó világunkban. ... Amikor a nőket kérnek fel arra, hogy népek élére álljanak, a hatalom által ők az emberek szívét és gondolatait látják

Hajnal Gyöngyi: A nemek egyenlőségének helyzete a sok nemzetiséget magában foglaló mai ukrán állam területén

meg, így képesek arra, hogy saját szíveiket és gondolataikat is megnyissák az emberek előtt. Ez az igazságosságnak és az egységnek az a magasabb szintje, amely utat nyit a nagyobb tetteknek. ... A jelen világ instabilitásának és új kihívásainak idejében, mi elsődlegesen erkölcsi problémákkal kerülünk szembe, amelyek éppen olyan régiek, mint a Biblia. ... A helyzet nehézsége, akkor is, hogyha minden ember egyenlő jogokat és egyenlő lehetőségeket nyer el; akkor is hogyha úgy mondunk ítéletet másokról, ahogyan szeretnénk, hogy bennünket is megítéljenek; hogy vajon melyikünk lehetne megelégedett attól a tanácstól, hogy szenvedjen egy kicsit többet, amit a szegények olyan gyakran kell, hogy halljanak? ... Azok a nők, akik igazán tudják, hogy mit jelent az egyenlőtlen elbánás, különösen élesen érzik ezt a problémát, függetlenül attól, hogy miként van az elfedve. ... A nők megértik, hogy a világ fenyegetéseivel való szembenézés első sorban erkölcsi kérdés. Pontosan ez az, amelyeken nem lehet túljutni politikai lépésekkel vagy fegyverek útján. Nem lehet megoldani egy nagygyűlésen. Nem lehet megállítani szimbolikus gesztusokkal, vagy tárgyalások útján. Az idő elérkezett, hogy határozott lépéseket tegyünk a kormányzásban. ,,

(Yulia Tymoshenko; Brüsszeli beszéd –részletek-, Nemzetközi Nőnap alkalmából; Forrás: The Day – 12/03/2008, Szerda; Hajnal Gyöngyi fordítása)

Bibliográfia: